

I

De gestalte stak donker af tegen de zon die in de velden zonk. Geen gelaatstrekken te ontwaren, geen andere kenmerken dan het postuur: lang, slank, brede schouders. De man boog zijn bovenlijf nog wat verder de weg op, zijn duim haast halverwege de rijbaan.

Een moment overwoog Age om de lifter aan te rijden. Er was maar een kleine ruk aan het stuur voor nodig.

‘Zal ik hem scheppen?’ vroeg hij aan Elsa. ‘Hoeveel punten levert dat op?’

Ze zuchtte en verschoof op de passagiersstoel. ‘Komt hij weer. Ik zeg: bluf.’

Op kraambezoek, wanneer hij de baby even mocht vasthouden, schoot hem weleens te binnen: als ik het kind laat vallen, is het klaar. En als de trein op station Dronten voorbijraasde, drong de gedachte zich aan hem op dat hij kon springen, dat hij een bestaan van 43 jaar in een fractie van een seconde kon beëindigen. Of dat hij een ander ervoor kon duwen, zo, hup, niemand die het zou zien. Deze opties deden Age niet duizelen, nee, ze stemden hem rustig, tevreden. Hij mocht dan maar een man van het water zijn, hij had nog altijd de controle over zijn leven, en over dat van anderen.

Hij drukte het gaspedaal van de Land Cruiser verder in. Had hij het ooit echt overwogen? Om iemand van het leven te beroven, een baby, een lifter, zichzelf? Age wist het niet

zeker. Maar het moest toch iets over hem zeggen dat dit soort gedachten zich telkens aan hem opdrongen. Hij was meester over zijn lijf en leden, maar wanneer werd hij zijn geest de baas?

Soms zei hij er wat van tegen Elsa, maakte een grapje om de gedachte onschadelijk te maken. Maar vaker hield hij zijn mond en dacht: miljoenen mensen hebben dit soort gedachten, maak jezelf niet zo bijzonder, stel je niet aan, je lijkt op al die mensen die hun binnenleven veel te groot maken, die anderen ermee opzadelen.

Nog een paar seconden tot de lifter. De wijzer op het dashboard bungelde tussen 80 en 90 kilometer per uur; de jeep was zo oud dat je nooit precies wist hoe hard je ging. Repareren kon niet; dit merk werd niet meer gemaakt, de onderdelen nergens te krijgen. Ze hadden de auto geleend van Jan-Theij, meestal stond hij aan wal in de garage.

Age kneep met zijn ogen, probeerde het gezicht van de lifter te ontwaren – was het goed volk?

‘Zullen we hem oppikken?’ vroeg Elsa.

Hij snoof. ‘Hij staat erbij alsof hij de weg wil versperren.’

‘Straks is het donker.’

Ze zat naast hem met opgetrokken benen en haar voeten op het dashboard. Soms leek ze te denken dat ze nog een tiener was, dat ze de decennia die sindsdien voorbij waren gegaan teniet kon doen met een gebaar, hoe klein ook. Het figuur had ze er nog voor, dun en knokig, maar haar gezicht verraadde de jaren.

Het was vast geen medelijden dat ze voelde voor de lifter, het was een hunkering naar verzet, een deining in de dag. En die zou hij haar geven. Anders zou hij de rest van de dag de gevolgen voelen.

‘We kijken wel even waar hij heen wil.’

Hij minderde vaart. De vreemdeling boog zich voorover terwijl de Land Cruiser langsreed, en tuurde naar binnen, een lange blonde lok viel voor zijn ogen. Age schatte hem eind twintig, in de kracht van zijn leven.

Iets verderop kwam de auto tot stilstand. In de achteruitkijkspiegel zag hij hoe de man, nu vol in het gouden licht van de zonsondergang, een grote tas over zijn schouder wierp en op hen afkwam gelopen. Zijn donkere trainingspak wapperde in de wind en zijn blonde manen bungelden over een hoekig, symmetrisch gezicht.

Elsa opende haar raam en zei: ‘Hallo.’

‘Goedendag,’ zei de man.

Een accent, dacht Age, hij was niet van hier. ‘Waar ga je naartoe?’

De man keek naar de horizon en wees in de verte. ‘Met de weg mee. En jullie?’

‘Naar huis,’ zei ze. ‘Een halfuurtje naar het westen. En dan nog een stukje.’

Hij trommelde zachtjes op het dak. Zonder te lachen zei hij: ‘Daar doe ik het voor.’

Zijn huid was glad, langs zijn jukbeenderen lichtten donshaartjes op door de zon. Zijn accent klonk als een mengeling van plat Amsterdams en Duits. Hij zag er niet uit als een backpacker, eerder een arbeidsmigrant, zoals de Polen die je vroeger veel zag. Age vroeg zich af of hij in de bouw werkte. Hij had er de kracht voor, leek het. Maar hoe was hij dan het land binnengekomen?

‘Oké,’ zei hij. ‘Stap in.’

Het was stil in de auto. Ze was er nooit aan gewend geraakt dat Age tijdens het rijden soms wel een uur niets kon zeggen. Thuis vond ze dat niet zo'n probleem, dan gingen ze allebei hun eigen gang, maar in de auto viel de stilte haar zwaar, alsof hij niet erkende dat zij er ook was, terwijl zij voortdurend bleef denken: we zitten hier samen, we moeten het met elkaar doen.

Wat hem kalmeerde, benauwde haar.

Het was nu eenmaal te confronterend lang stil te staan bij de vaststelling dat ze na zestien jaar nog altijd niet wist wat er in hem omging – het verstandigste wat ze kon doen was het ergste vermoeden.

Ze keek naar achter en lachte vriendelijk naar hun gast, die reageerde met een knikje. Age keek onverstoord vooruit, geconcentreerd op de weg.

Verdomme, wat een ellendige rust. Was ze de enige die voortdurend de gedachten van anderen probeerde te lezen? Een grondtoon van mogelijk gezever, ruis op het signaal.

Ze wilde niet weer degene zijn die te persoonlijke vragen zou stellen. Age zou vast denken dat ze had voorgesteld de lifter op te pikken om hem zijn levensverhaal te ontfutselfen, om van dichtbij iemand te kunnen bespieden, even te zwelgen in de nieuwigheid, maar zo zat het niet, ze wilde alleen haar gedachten verzetten, ontsnappen uit de witte kamer met de beige meubelen.

De behandeling was weer niet aangeslagen, had de dokter die middag gezegd. De baarmoeder had het embryo afge-stoten, voor de zoveelste keer. Dit was de laatste poging, benadrukte hij. Hadden ze al eens aan adoptie gedacht?

Het erge was: Elsa was opgelucht. De druk op haar borst verdween, waardoor ze weer rustig kon ademen. Hoe graag ze het ook had gewild, of dacht dat ze het wilde, nu was haar eerste gedachte: ik kan niets meer fout doen.

Ze deed alsof ze de dokter niet kon beantwoorden, ontdaan van het nieuws, en dacht aan haar systeem dat binnendringers afweerde. Al het leven dat haar lijf niet kende in de kiem gesmoord. Best een slim mechanisme – ongestuurd, maar veilig.

‘Ja,’ had Age gezegd. ‘We hebben erover nagedacht. Maar we twijfelen of het een goed idee is. Adoptie wordt toch afgeraden?’

De dokter knikte.

‘Corruptie,’ zei Age, alsof hij de deskundige was.

‘En een verhoogde kans op psychologische problemen.’

‘Is de biologie dan toch te sterk?’

De arts knikte weer. ‘Vroeger wilden we het niet toegeven, maar onze genen bepalen voor een groot deel ons karakter. Mensen zijn maar tot op zekere hoogte te vormen.’

Daar wist ze alles van – hoe vaak had ze al geprobeerd zich om te vormen tot een ander mens? Veranderingen kon je niet plannen, die overkwamen je geleidelijk en als je doorhad dat je uit koers was geraakt, was het meestal te laat om bij te sturen.

In de auto terug had Age wat vragen gesteld en haar proberen gerust te stellen. Hoe dacht ze erover? Het was niet

haar schuld, dat wist ze toch? Het was een veelvoorkomend probleem, en zij maakten daar nu deel van uit, zei hij. Hij glimlachte zelfs. Alsof het een fijn gevoel was om gereduceerd te worden tot een cijfer, een stipje in een massa. Had ze maar een man die begreep hoe je een vrouw moest troosten. Of beter: een man die doorhad dat zijn vrouw niet getroost hoefde te worden.

Niet nu. Niet weer dit doemdenken.

De zon was onder en de lantaarnpalen waren haperend aangesprongen. Wat zou het ook, dacht ze, en ze wendde zich tot de achterbank: 'Waar kom je vandaan?'

Vanuit haar ooghoeken hield ze de reactie van Age in de gaten. Trok hij nou zijn mondhoek op? Nee, hij gaf geen kik, verborg zijn afkeuring. Ze wist al wat hij dacht: als hun gast had willen vertellen waar hij vandaan kwam, of waar hij heen ging, dan had hij niet ontwijkend geantwoord zojuist.

'Denemarken.'

'Leuk,' zei Elsa. 'Ik heb ooit een reis gemaakt daar.' Ze had al gehoord dat er iets was met zijn accent, maar ze had het niet thuis kunnen brengen. Dat was meer iets voor Age, met zijn voorliefde voor accenten en dialecten, hij was ook nogal trots op dat van hemzelf.

'Ik wist 't,' zei hij. 'Ik dacht al Scandinavisch.'

'Maar je spreekt zo goed Nederlands.'

'Voor Denen is de taal makkelijk.'

'Dat hoor je vaker,' zei ze. 'Maar andersom kom je bijna nooit een Nederlander tegen die Deens spreekt.'

Hij haalde zijn schouders op.

'Waar komen jullie vandaan?' vroeg de lifter opeens.

‘Van hier niet ver vandaan,’ zei Age, iets te trots.

‘Ik niet, hoor. Ik kom uit de stad. Rotterdam.’

De man lachte. ‘Nee, ik bedoel: waar komen jullie vandaag vandaan? Nu?’

Een moment stilte. ‘O,’ zei hij toen. ‘We zijn op visite geweest bij haar tante.’

Gelukkig, dat kon hij nog wel: liegen voor haar bestwil. Voor elk bezoek aan de dokter bedachten ze een nieuwe smoes, een reden om aan wal te gaan. Niemand hoefde te weten dat zij zich liet behandelen. Hij had haar vaak genoeg duidelijk gemaakt dat je als christen niet tornde aan het wonder van het leven: je brak het niet af, vanzelfsprekend, maar je liet het ook niet kunstmatig ontkiemen. De natuur moest haar werk doen, al vroeg Elsa zich dan altijd af waar de natuur ophield en de technologie begon. De mens was onderdeel van de natuur dus alles wat hij bedacht zou je als een uitvloeisel van de natuur kunnen zien. Bovendien: als je je niet wilde laten helpen bij de bevruchting, of je niet liet inenten, waarom nam je dan wel een paracetamol bij pijn of liet je je bestralen als je uitzaaiingen had?

‘Sommige dingen zijn heilig,’ zei hij als ze dit soort inconsistenties aan hem voorlegde. In zijn denkwereld leek het volkomen logisch dat je niet preventief ingreep en accepteerde wat God je gaf, maar bij onheil het lot probeerde te keren. Of hij zei: ‘Je kunt niet alles met ratio uitleggen.’ Terwijl hij in ruzies vaak de rationaliteit zelve uithing en haar dan beschuldigde van onredelijkheid. Het ergste vond ze het als hij zei: ‘We leven hier niet vanuit vragen. We leven vanuit antwoorden.’

Ze had haar eigen antwoorden, soms leefde ze ernaar, vaker niet. Eén antwoord had ze altijd voor hem verborgen

gehouden. Hij had de vraag ook nooit gesteld. Ze wist dat het aan hem lag dat het aanvankelijk niet lukte, dat het zijn schuld was. Jarenlang greep ze niet in, zei ze niets. Daarna doorliepen ze samen alle onderzoeken. Tot de dokter zei wat ze al wist.

Tegen die tijd waren er al zoveel jaren verstreken dat haar eigen lijf ook begon te haperen. Ze hadden heel veel geluk nodig om met hun eigen biologische materiaal een nieuw leven te maken, zei de dokter, zelfs kunstmatig was de kans klein.

Ze gingen er toch voor.

De lifter vroeg of het een fijn bezoek was geweest die middag, of alles goed ging met de tante. Ja, zei ze en daarna stak ze onhandig haar hand uit. 'Ik ben Elsa trouwens.'

'Kasper.'

'En dit is Age.'

'Aangenaam.'

Hij zwaaide in de achteruitkijkspiegel.

Ergens was hij ook wel een goeierd. Vaak vroeg ze zich af of hij een goede vader zou zijn. Misschien was het zelfs het eerste wat ze dacht toen ze hem ontmoette. Zeilend over de Zuiderzee vertelde hij de kinderen het verhaal over het suikerwater, zoals hij later nog zo vaak zou doen. Terwijl haar collega's alleen maar aandacht hadden voor elkaar, keek zij naar hem. Aan het roer had hij een klein amfitheater voor zichzelf gecreëerd, hij stond op een verhoging en torende boven de kinderen uit, die in een haag om hem heen stonden en omhoogkeken. 'Probeer maar,' zei hij en hij stak zijn hand in een emmer zeewater en likte het daarna van zijn vingers. 'Getverderrie, ik zei het toch: het

wordt elk jaar zouter.’ En de kinderen staken een voor een hun vingers in het water en proefden het giechelend. Vroeger, zei hij tegen hen, heel lang geleden, nog voordat de zee een meer was, ging het goed met dit land. Hoe zouter het water, hoe beter. Met de komst van de dijk ging alles mis. De mens moet niet te veel ingrijpen in de natuur. De natuur wint altijd.

‘Jullie kunnen het je nu niet meer voorstellen, maar waar wij nu varen was jaren geleden nog land. Nieuw land. Door de mens opgespoten en aangelegd. Het was een wereldwonder. We werden er beroemd mee. Een provincie onder water, een polder zo plat als een tafellaken. Met één heuvel in het midden, het enige oorspronkelijke stukje grond in het nepland, het enige stukje dat er nog steeds is, nu de natuur alles heeft teruggenomen.’

Later, toen ze aan land gingen, nam hij haar apart, terwijl haar collega’s een rondleiding kregen in het museum. ‘Werelderfgoed,’ zei hij gespeeld gewichtig. In het café hing een bordje met de tekst HIER ALLEEN SCHOKKERS. ‘Trek je er niets van aan hoor,’ zei hij zachtjes. ‘Ga maar zitten.’ Gezeten aan een tafeltje bij het raam bestudeerde ze hem, de grove net te grote neus en volle, borstelige wenkbrauwen, een fijn gezicht om lang naar te kijken, een gezicht dat geruststelde ook, hij oogde betrouwbaar, onverstoorbaar. Op een prettige manier leek hij zich onbewust van zichzelf, soeverein, ongevoelig voor de indrukken van anderen.

Ze dronken bier uit pullen en wisselden verhalen uit, zij over zichzelf, hij over het eiland. Over de vuurdraak die de pastoor had gezien. De heksen die rond de motketel dansten. De eerste zwarte op het eiland, en de laatste

drenkeling. Over het doodgeboren kind dat stiekem in een mandje werd begraven, en het weesmeisje dat voor bedelen werd opgepakt.

Voor het eerst begreep Elsa waarom mensen op een eiland wilden wonen: hoe kleiner de plek, hoe meer verhalen bewaard bleven. Er was gemeenschapszin, een gedeelde geschiedenis, de strijd tegen de elementen, overzicht en de rust natuurlijk, waar ze zo naar snakte. Ze wist toen nog niet dat die rust van binnenuit moest komen; de leegte kon je opvullen met mannen, kinderen, hobby's, boeken, drank of werk, op z'n minst tijdelijk, maar rusteloosheid was niet te temmen met schone lucht, stilte of een weidse horizon.

Via de zijspiegel bekeek ze de schaduwen op Kaspers gezicht. Een brede kaaklijn, hoge jukbeenderen, strakke, scherpe wenkbrauwen, hij was knap op een saaie manier: niets wat afweek, niets wat de aandacht trok.

Wat zou hem naar dit land hebben gebracht? Ze kon het hem onmogelijk vragen. Straks moest hij nog liegen omdat hij illegaal was. 'Wat vind je van Nederland?' vroeg ze.

Hij dacht even na en zei: 'Het is hier goed geregeld.'

'Ja, we hebben het goed, ondanks alles. Ergens is het jammer dat mensen nog altijd doorgaan op dezelfde voet.'

Ze verbaasde zich er vaak over dat in dit verscheurde land een fijnmazig netwerk alle kieren dichtstopte. De grenzen waren afgesloten maar poreus, op het land en aan de kust, maar niemand hoefde om te komen van de honger, dorst of kou. Misschien was het wel beter, dacht ze soms, als die zekerheden wegvielen, anders zou er nooit wat veranderen.